

Dramski pristup u nastavi predmeta Prirode i društva posebnog programa obrazovanja

---

Petković, Petra

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Education and Rehabilitation Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:379581>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Education and Rehabilitation Sciences - Digital Repository](#)

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitaciji fakultet

Diplomski rad
Dramski pristup u nastavi predmeta Prirode i društva
posebnog programa obrazovanja

Petra Petković

Zagreb, lipanj, 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko-rehabilitaciji fakultet

Diplomski rad
Dramski pristup u nastavi predmeta Prirode i društva
posebnog programa obrazovanja

Petra Petković

Damir Miholić, doc.dr.sc.

Zagreb, lipanj, 2024.

Izjava o autorstvu rada

Potvrđujem da sam osobno napisala rad (*Dramski pristup u nastavi predmeta Prirode i društva posebnog programa obrazovanja*) i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima jasno su označeni kao takvi te su adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Petra Petković

Mjesto i datum: Zagreb, 14. lipanj 2024.

ZAHVALA

Izražavam svoju iskrenu zahvalnost svom mentoru, profesoru Doc.dr.sc. Damiru Miholiću, za svu podršku, smjernice i stručne savjete koje mi je pružio tijekom ovih pet godina studiranja i izrade ovog diplomskog rada. Vaša posvećenost, strpljenje i ohrabrenje neizmerno su mi pomogli u svim fazama ovog procesa.

Ova zahvala posvećena je mojoj dragoj obitelji, koja je kroz godine bila moj oslonac, inspiracija i najvažniji izvor podrške. Hvala vam što ste uvijek vjerovali u mene, čak i onda kada sam sumnjala u sebe. Vaša bezuvjetna podrška, nebrojeni savjeti i motivirajuće riječi bili su ključni za moj uspjeh. Bez vaše ljubavi i podrške, ovo putovanje ne bi bilo moguće.

Hvala mom tati i sestrama, mojoj svekrvi, vi ste ti koji ste uvijek bili uz mene, pružajući mi smijeh, ohrabrenje i rame za plakanje kad god je bilo potrebno. Vaša prisutnost i vjera u mene davale su mi snagu i motivaciju da nastavim dalje, čak i kad su izazovi bili najveći.

Na kraju, posebna zahvala ide mom suprugu i mojoj djeci, čija su mi ljubav, razumijevanje i nepokolebljiva podrška bili izvor snage i inspiracije, jer bez toga, ne bih stigla do ovog trenutka. Hvala Vam što ste uvijek bili uz mene, bodrili me i dijelili sa mnom sve trenutke ovog putovanja.

Ovaj diplomski rad je posvećen svima vama, mojim najdražima, s dubokom ljubavlju i neizmernom zahvalnošću. Vaša vjera u mene dala mi je krila da letim i hrabrost da ostvarim svoje snove i zato Vam HVALA!

Petra Petković

Dramski pristup u nastavi predmeta Prirode i društva posebnog programa obrazovanja

Ime i prezime studentice: Petra Petković

Ime i prezime mentora: doc. dr. sc. Damir Miholić

Studijski program/ modul: Edukacijska rehabilitacija/ Rehabilitacija, sofrologija, kreativne i art/ekspresivne terapije

Sažetak

Cilj ovog diplomskog rada je prikazati kako dramske tehnike i metode mogu provoditi u nastavi Prirode i društva sa učenicima sa teškoćama u razvoju koji polaze posebni program uz individualizirane postupke. Prvi dio ovog rada bavi se definiranjem teorijskih pojmova, ali i potkrepljivanjem dobroti dramskih tehnika i metoda u nastavi Prirode i društva. Cilj drugog djela ovog diplomskog rada je prikazati primjenu dramskih tehnika, metoda i igara u nastavi Prirode i društva koristeći teorijske pojmove predstavljene u prvome dijelu rada. Dramski pristup u nastavi može biti izuzetno koristan za učenje. Kroz dramu, učenici mogu bolje razumjeti gradivo, što može poboljšati pamćenje i razumijevanje. Također, drama potiče suradnju, kreativnost i samopouzdanje kod učenika. Drama u nastavi pruža učenicima interaktivno iskustvo učenja kroz interpretaciju likova, situacija i tema. Kroz dramske aktivnosti, učenici imaju priliku aktivno sudjelovati u procesu učenja, što potiče njihovu kreativnost, samopouzdanje i emocionalno uključivanje. Osim toga, ona potiče razvoj komunikacijskih vještina, suradnje i empatije među učenicima, te omogućuje učiteljima da prilagode nastavni sadržaj prema individualnim potrebama i interesima učenika. Kroz dramu, učenici mogu bolje razumjeti kompleksne teme i razvijati širok spektar vještina koje će im koristiti u školi i izvan nje. Na samome početku, oslanjajući se na suvremene teorije i istraživanja, konstatira se kako dramski odgoj doprinosi razvoju učenika, ali i poboljšanju nastave, čime se naglašava njegova važnost u nastavnome procesu. U ovom radu, pokušavaju se jasnije razgraničiti i definirati pojmovi „dramske tehnike“, „dramske vježbe“ i „dramske igre“. Ključni aspekti koji ističu snagu dramskog obrazovanja: emocionalno izražavanje i empatija jer drama rama učenicima pruža siguran prostor za istraživanje i izražavanje širokog raspona emocija. Kroz igranje uloga i razvoj karaktera, učenici razvijaju empatiju dok

utjelovljuju različite perspektive i razumiju motivaciju i iskustva drugih. To njeguje emocionalnu inteligenciju i poboljšava međuljudske vještine. Zatim komunikacija i suradnja jer dramske aktivnosti zahtijevaju učinkovitu komunikaciju i suradnju među učenicima. Kritičko razmišljanje i rješavanje problema jer učenici analiziraju likove, scenarije i situacije. Uče tumačiti tekst, povezivati i procjenjivati izbore u svojim nastupima. Drama također studentima nudi mogućnosti rješavanja problema, dok prolaze kroz različite izazove u stvaranju scena, rješavanju sukoba ili prilagodbi neočekivanim situacijama. Bavljenje dramom gradi samopouzdanje i samopoštovanje učenika. Dok nastupaju pred publikom ili sudjeluju u grupnim aktivnostima, razvijaju osjećaj postignuća i svladavaju tremu. Dramsko obrazovanje osnažuje učenike da se autentično izraze i pronađu vlastiti glas, podižući njihovo opće samopouzdanje. Dramski odgoj pridonosi razvoju jezika poboljšavajući verbalne i neverbalne komunikacijske vještine. Učenici vježbaju artikulaciju, intonaciju i projekciju dok izgovaraju rečenice ili izražavaju emocije. Također razvijaju vještine aktivnog slušanja, promatranja i tumačenja govora tijela, izraza lica i gesta. Dramsko obrazovanje potiče učenike da promišljaju o vlastitoj izvedbi, procjenjuju svoje snage i područja za poboljšanje te postavljaju ciljeve za rast. Ova reflektivna praksa povećava samosvijest, samoregulaciju i predanost kontinuiranom učenju. Dramski odgoj potiče kreativnost i maštu učenika. Potiče ih da razmišljaju izvan okvira, istražuju različite mogućnosti i preuzimaju rizike u svom umjetničkom izražavanju. Kroz improvizaciju i pripovijedanje, učenici razvijaju svoje maštovito razmišljanje i poboljšavaju svoju sposobnost stvaranja originalnih ideja.

ključne riječi: dramske metode, dramske igre, dramske vježbe, dramske tehnike, učenici s intelektualnim teškoćama, nastavni sat Prirode i društva

Abstract

The aim of this thesis is to show how dramatic techniques and methods can be implemented in the teaching of Nature and Society with students with developmental disabilities who are taking a special program with individualized procedures. The first part of this paper deals with the definition of theoretical concepts, but also with supporting the benefits of dramatic techniques and methods in the teaching of Nature and Society. The aim of the second part of this diploma thesis is to show the application of dramatic techniques, methods and games in the teaching of Nature and Society using the theoretical concepts presented in the first part of the thesis. A dramatic approach to teaching can be extremely beneficial for learning. Through drama, students can better understand the material, which can improve memory and comprehension. Also, drama encourages cooperation, creativity and self-confidence among students. Drama in class provides students with an interactive learning experience through the interpretation of characters, situations and themes. Through dramatic activities, students have the opportunity to actively participate in the learning process, which encourages their creativity, self-confidence and emotional involvement. In addition, it encourages the development of communication skills, cooperation and empathy among students, and allows teachers to adapt the teaching content to the individual needs and interests of students. Through drama, students can better understand complex topics and develop a wide range of skills that will benefit them in school and beyond. At the very beginning, relying on contemporary theories and research, it is stated that drama education contributes to the development of students, but also to the improvement of teaching, which emphasizes its importance in the teaching process. In this paper, an attempt is made to clearly demarcate and define the terms "drama techniques", "drama exercises" and "drama games". Key aspects that underline the strength of drama education: emotional expression and empathy, as frame drama provides students with a safe space to explore and express a wide range of emotions. Through role-playing and character development, students develop empathy as they embody different perspectives and understand the motivations and experiences of others. This fosters emotional intelligence and improves interpersonal skills. Then communication and cooperation, because drama activities require effective communication and cooperation among students. Critical thinking and problem solving as students analyze characters, scenarios and situations. They learn to interpret the text, connect and evaluate the choices in their performances. Drama also offers students problem-solving

opportunities as they go through different challenges in creating scenes, resolving conflicts, or adapting to unexpected situations. Playing drama builds students' self-confidence and self-esteem. While performing in front of an audience or participating in group activities, they develop a sense of accomplishment and overcome stage fright. Drama education empowers students to express themselves authentically and find their own voice, raising their general self-confidence. Drama education contributes to language development by improving verbal and non-verbal communication skills. Students practice articulation, intonation and projection while speaking sentences or expressing emotions. They also develop the skills of active listening, observation and interpretation of body language, facial expressions and gestures. Drama education encourages students to reflect on their own performance, assess their strengths and areas for improvement, and set goals for growth. This reflective practice increases self-awareness, self-regulation and commitment to continuous learning. Drama education encourages the creativity and imagination of students. It encourages them to think outside the box, explore different possibilities and take risks in their artistic expression. Through improvisation and storytelling, students develop their imaginative thinking and improve their ability to generate original ideas.

key words: dramatic methods, dramatic games, dramatic exercises, dramatic techniques, students with intellectual disabilities, Nature and Society lesson

SADRŽAJ

1	UVOD	1
2	OSOBE S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA.....	2
2.1	Klasifikacija intelektualnih teškoća	2
2.2	Posebni programi uz individualizirane postupke	3
3	DRAMSKI ODGOJ	4
3.1	Dramski odgoj u Hrvatskoj.....	6
3.2	Dramski pristup.....	7
3.3	Dramske metode	8
3.4	Uloga voditelja.....	9
3.5	Primjer dramskih igara i vježbi za učenike s intelektualnim teškoćama.....	10
4	ISTRAŽIVANJE.....	12
4.1	Problem istraživanja	12
4.2	Cilj istraživanja	12
4.3	Istraživačko pitanje	12
4.4	Metode istraživanja.....	12
4.4.1	Sudionici	12
4.4.2	Metode prikupljanja podataka	13
4.4.3	Način prikupljanja podataka	14
4.4.4	Način provedbe istraživanja.....	14
5	PROVEDBA RADIONICA	14
1.	Radionica - nastavna jedinica „Putujemo autobusom“	14
2.	Radionica - nastavna jedinica „Putujemo autobusom“- nastavak	16
3.	Radionica - nastavna jedinica „Članovi obitelji“	18
4.	Radionica - nastavna jedinica „Domaće životinje“	19
5.	Radionica - nastavna jedinica „Proljeće“	20
6.	Radionica - nastavna jedinica „Doba dana“	21
6	INTERPRETACIJA REZULTATA.....	23
7	ZAKLJUČAK	25
8	LITERATURA.....	26
9	PRILOG- INFORMIRANA SUGLASNOST ZA RODITELJE.....	29

Povijest drame seže duboko u prošlost i obuhvaća raznolike oblike i tradicije širom svijeta. Kroz povijest, drama je bila snažan alat za izražavanje ljudskih iskustava, emocija i ideja, te ostaje važan dio kulturnog i umjetničkog naslijeđa širom svijeta. U 21. stoljeću, drama i kazalište nastavljaju evoluirati kako bi odražavali suvremene društvene, političke i tehnološke promjene. Digitalna tehnologija sve više utječe na način na koji se drama stvara, distribuira i konzumira. Interaktivne predstave, virtualno kazalište i eksperimentalne forme sve su popularnije. Drama se sve više koristi kao učinkovit alat za učenje i razvoj u obrazovanju. Kroz dramske aktivnosti, učenici stječu širok spektar vještina, uključujući kritičko razmišljanje, komunikaciju, suradnju i empatiju. Drama terapija postaje sve popularnija kao terapijski alat za rješavanje emocionalnih, mentalnih i socijalnih izazova. Kroz različite dramske tehnike, pojedinci mogu izraziti svoje osjećaje, istražiti identitet i suočiti se s svojim unutarnjim sukobima. Drama se koristi kao način angažiranja zajednice i poticanja društvenih promjena. Kroz participativne projekte, zajednice se okupljaju kako bi istražile važne teme, dijelile priče i djelovale na promjenu u svom okruženju. Globalizacija omogućuje razmjenu ideja, estetika i umjetnika diljem svijeta. Međunarodna suradnja u području drame i kazališta potiče kulturnu raznolikost i međusobno razumijevanje kroz umjetnost. U kontekstu sve veće digitalizacije obrazovanja, digitalna drama edukacija postaje sve relevantnija. Kroz online platforme, aplikacije i digitalne alate, učitelji mogu koristiti dramske aktivnosti za poticanje učenja i angažiranje učenika na novi i inovativan način. Drama se često koristi kao sredstvo za podizanje svijesti o društvenim problemima i poticanje društvene promjene. Kroz kazališne predstave, performanse na otvorenom, i druge oblike javnih izvedbi, umjetnici mogu potaknuti razmišljanje i potaknuti ljude na akciju u borbi protiv nepravde i socijalnih problema.

Drama u nastavi pruža učenicima interaktivno iskustvo učenja kroz interpretaciju likova, situacija i tema. Kroz dramske aktivnosti, učenici imaju priliku aktivno sudjelovati u procesu učenja, što potiče njihovu kreativnost, samopouzdanje i emocionalno uključivanje. Osim toga, drama potiče razvoj komunikacijskih vještina, suradnje i empatije među učenicima, te omogućuje učiteljima da prilagode nastavni sadržaj prema individualnim potrebama i interesima učenika. Učenici mogu bolje razumjeti kompleksne teme i razvijati širok spektar vještina koje će im koristiti u školi i izvan nje. Važna prednost dramskih aktivnosti u nastavi je što pružaju učenicima siguran prostor za eksperimentiranje s različitim identitetima i ulogama.

Učenici mogu istraživati različite aspekte svoje osobnosti i razvijati svoju socijalnu svijest. Također, ona potiče učenike da razvijaju svoju maštu i kreativnost, te da budu inovativni u rješavanju problema. Kroz suradnju u dramskim aktivnostima, učenike se potiče cijeniti različitosti i poštovati mišljenja drugih, što su važne vještine za život u zajednici. Kroz sve ove razvojne faze, drama ostaje snažan oblik umjetnosti i izražavanja koji ima sposobnost inspirirati, potaknuti promjene i povezati ljude diljem svijeta.

2 OSOBE S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

Pojam intelektualne teškoće zamijenio je stariji pojam mentalna retardacija. Tijekom zadnjih 200 godina, pod pojmom mentalna retardacija upotrebljavali su se pojmovi poput idiotizam, slaboumnost, mentalni nedostatak, mentalne teškoće i mentalna ispodprosječnost (Cazin i Krušić, 2013). Intelektualne teškoće nisu bolest ili specifičan invaliditet, već administrativno definiran naziv za različita genetska, socijalna i medicinska stanja koja su zajednička karakterizirana znatno ispodprosječnim intelektualnim funkcioniranjem. Intelektualni invaliditet odnosi se na odgodu u napretku psihosocijalnog rasta. Najznačajniji zaostatak uočen je u kognitivnom razvoju pojedinaca, posebno onih koji su iste dobi. Prema Došenovim (1994) riječima, važno je shvatiti da intelektualne poteškoće nisu psihički problem, već razvojni poremećaj. Ovo stanje je rana manifestacija koja se ne može popraviti. Ukorijenjen je u središnjem živčanom sustavu. On je u takvom stanju jer njegov razvoj nije u potpunosti ostvaren tijekom prenatalnog ili ranog postnatalnog razdoblja. Iako ne postoji lijek za poremećaj, moguće je potaknuti djetetov razvoj na specifičan način. Izazovi koji proizlaze iz intelektualnih teškoća vide se kao višestrani aspekt djetetova stanja, stoga Utvrđivanje invaliditeta kod osoba s intelektualnim teškoćama znatno je zahtjevnije, jer se te poteškoće utvrđuju prije osamnaeste godine života. Sadašnja situacija je višestruko stanje koje obuhvaća različite čimbenike iz područja medicine, obrazovanja, psihologije i društva. Nemoguće je pronaći jednu definiciju koja bi obuhvatila sve te komponente i u potpunosti obuhvatila zamršenu prirodu ovog složenog pitanja (Došen 1994).

2.1 KLASIFIKACIJA INTELEKTUALNIH TEŠKOĆA

Klasifikacija intelektualnih teškoća Suvremena klasifikacija intelektualnih teškoća uglavnom se temelji na potkategorijama Međunarodne klasifikacije bolesti i srodnih zdravstvenih

problema (MKB-10; normativni sustav klasifikacije na snazi prema članku 8. Zakona po aktu ministra zdravstva).), što ih dijeli u sljedeće kategorije:

1. Laka intelektualna teškoća - IQ je otprilike između 50 i 69, što je ekvivalentno mentalnoj dobi od 9 do 12 godina. Uključuje neke poteškoće u učenju, a mnoge odrasle osobe s ovim stupnjem intelektualnog invaliditeta sposobne su za rad i društvenu interakciju.

2. Umjerenjena intelektualna teškoća - IQ je otprilike između 35 i 49, što odgovara mentalnoj dobi od 6 do 9 godina. Većina osoba s umjerenim intelektualnim teškoćama može postići određenu razinu neovisnosti, uključujući komunikaciju, učenje i brigu o sebi. Odrasle osobe s ovim stupnjem intelektualnog invaliditeta zahtijevaju različite oblike životne i radne podrške.

3. Teška (teža) intelektualna teškoća- IQ je otprilike između 20 i 34, što je ekvivalentno mentalnoj dobi od 3 do 6 godina. Takvi ljudi trebaju stalnu pomoć okoline.

4. Duboka (teška) intelektualna teškoća - IQ ispod 20 ekvivalentan je mentalnoj dobi ispod 3 godine. Ove osobe imaju ozbiljna ograničenja u svojoj sposobnosti komunikacije i kretanja, te im je stoga potrebna stalna pomoć i njega.

Na temelju brojnih istraživanja može se reći da osobe s intelektualnim teškoćama doživljavaju kognitivni pad. Teodorović i Fulgosi-Mašnjak (1992) navode da je osnovna karakteristika djece s intelektualnim teškoćama značajno zaostajanje u kognitivnom razvoju u odnosu na djecu s prosječnim kognitivnim funkcioniranjem. Nekoliko istraživača u različitim zemljama utvrdilo je da 30%-50% osoba s intelektualnim teškoćama također ima mentalne poremećaje i/ili probleme u ponašanju (Sekušak- Galešev i sur., 2014).

2.2 POSEBNI PROGRAMI UZ INDIVIDUALIZIRANE POSTUPKE

Primjereni program obrazovanja je određen Pravilnikom o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN 24/2015) , koji govori o tome da posebni program uz individualizirane postupke čini posebno strukturirani sadržaj nastavnih planova i programa/kurikuluma izrađen prema mogućnostima i sposobnostima učenika. Posebni program s individualiziranim pristupom dodjeljuju se polaznicima koji zbog težine

funkcionalnosti i/ili prisutnosti višestrukih poteškoća nisu u mogućnosti svladati redoviti program s individualiziranim programom ili redovni program s prilagodbom sadržaja i sadržaja. Posebni programi s individualiziranim pristupom mogu biti dostupni za sve ili pojedine predmete. Ako uče samo iz pojedinih predmeta, učenici mogu svladavati i druge predmete prema svojim sposobnostima, po redovnom nastavnom planu i programu plus personalizirani program ili po redovnom nastavnom planu i programu sa prilagodba sadržaja. Posebni program s individualiziranim pristupom za sve nastavne predmete u posebnom razrednom odjelu škole provode edukacijski rehabilitatori i učitelji, učitelji i stručni suradnici sukladno Zakonu i provedbenim propisima kojima se utvrđuje odgovarajuća vrsta obrazovanja učitelja. U posebnim razrednim odjelima provodi se jedinstven program za svakog učenika, prilagođen njegovim specifičnim potrebama. Pritom se u redovnim razrednim odjelima izvodi ili redoviti program s individualiziranim postupcima ili redoviti program s prilagođenim sadržajima i individualiziranim postupcima iz drugih predmeta. Domaći razred učenika određuje se na temelju njihovog savladavanja više od 70% nastavnih sati obrazovnog programa. Posebni programi s individualiziranim postupcima provode se u školama u skladu s Mrežom školskih ustanova ili uz suglasnost Ministarstva. U iznimnim slučajevima kada u jedinici lokalne samouprave ne postoji poseban razredni odjel, posebni program s individualiziranim postupcima može se izvoditi u redovnom razrednom odjelu. Učitelju u takvim slučajevima savjetodavnu podršku pružaju stručni suradnici škole i/ili stručni tim iz članka 21. ovog pravilnika.

3 DRAMSKI ODGOJ

Hrvatska enciklopedija (2017) dramu definira kao pisano djelo namijenjeno izvedbi. Drama, jedan od tri glavna književna žanra, uz poeziju i prozu, ističe se kao treći najmlađi žanr u povijesti. Očarava publiku svojim nastupima uživo i uvjerljivim narativima. Drama, uz tragediju i komediju, spada u kategoriju dramskih vrsta. Ono što dramu izdvaja od ostalih žanrova jesu njene jedinstvene karakteristike. Primarni naglasak književnih djela je u prikazivanju živih izvedbi pred okupljenim gledateljima. Izvedba se odnosi na suradničko i sinkronizirano stvaranje i primanje koje se odvija unutar posebno dizajniranog okruženja i u određenom trenutku. Važno je napomenuti da izvedba ne obuhvaća pojedinačne verbalne narative. Dramski tekstovi mogu se čitati naglas ili u krugu slušatelja u prostoru koji nije predviđen za takve aktivnosti ili tijekom individualnih čitanja. Glavni tekst, koji glumci izvode,

podijeljen je na činove, scene i slike. Glumci kao izražajno sredstvo koriste govor, recitaciju ili pjevanje, popraćeno pratećim tekstom koji diktira konkretne uvjete i način odvijanja izvedbe. Tekst je predstavljen kroz dijalog ili monolog, a oboje služe kao izražajne tehnike. Dijalog se, konkretno, koristi kao sredstvo prenošenja poruke. Izražavanje suprotstavljenih perspektiva često se postiže upotrebom dijaloga, dok je monolog sredstvo za pronicanje u unutarnji svijet, koji obuhvaća stavove, uvjerenja i razmišljanja (Hrvatska enciklopedija, 2017).

Warren (1974, citirano u Škrbina, 2013) sugerira da drama služi kao ilustracija ljudske interakcije koja se usredotočuje na razmjenu komunikacije kroz ljude, jezik, tjelesnost i emocije. Drama je sastavni dio svakodnevnog života, svojstvena i urođena svim pojedincima kroz jezik i gestu. Pruža platformu za ljude da izraze i podijele svoje osobne priče. Potreba za povezivanjem s drugima univerzalni je aspekt ljudske prirode (Čosić, 2018). Kao što je primijetio Karppinen (2009, citirano u Čosić 2018), kao pojedincima, u našoj je prirodi svojstveno komunicirati svoje želje, osjećaje, ideje, emocije i osobna uvjerenja, jer to služi za potvrdu našeg postojanja unutar šireg konteksta. U širem poimanju drame, njezina uporaba je moguća i u području odgoja i obrazovanja.

Iz igre se razvija i nastaje civilizacija i kultura, a igra je jedna od osobina čovjeka i služi zabavi, učenju i zabavi. Važan je za sve aspekte djetetova razvoja, uključujući kognitivni, socijalno-emocionalni, intelektualni i fizički razvoj. Djeca kroz igru uče, razvijaju se, otkrivaju svijet oko sebe, eksperimentiraju s različitim materijalima i ulogama (Oreški, 2004). Igra, kao spontana i dobrovoljna aktivnost, jedan je od najizrazitijih oblika dječjeg djelovanja, potiče maštu, znatiželju, kreativnost, motoriku te potrebu za suradnjom i solidarnošću. „Dramski odgoj je oblik učenja i poučavanja kroz dramsko iskustvo“ (Lekić i sur., 2007, str. 13). Uz njegovu pomoć moguće je zamijeniti strogo činjenično učenje iskustvenim učenjem. Zbog toga dramski odgoj na poseban način doprinosi razvoju sposobnosti učenika, ali i razvoju uspješnih i dinamičnih procesa poučavanja i učenja (Lekić i sur., 2007). U nastavi se dramski odgoj provodi na različite načine, posjećivanjem kazališta i gledanjem predstava, potiče se učenike na izražavanje sebe i kreativnosti kroz dramu, organiziranjem izvannastavnih dramskih aktivnosti, osmišljavanjem i izvođenjem dramskih i drugih scenskih predstava te korištenjem dramskih vještina te metode usvajanja nastavnih sadržaja. Drama kod učenika potiče empatiju, timski rad i kritičko mišljenje, što je čini vrlo vrijednim i važnim obrazovnim alatom. Uloga umjetnosti u procesu odgoja i obrazovanja obuhvaća različite oblike kreativnog izražavanja. Ponekad je to

ples, pokret, glazba ili likovna umjetnost. Potiče učenike na maštovito razmišljanje i razvoj fine motorike. Zato, dramski pristup nije namijenjen samo obrazovanju glumaca, služi i za poboljšanje kvalitete nastavnog procesa. Time nastoji potaknuti učenike da budu ravnopravni sudionici u dramskim postupcima, ali i u nastavi (Lekić i sur., 2007). „Kao složen i integrirajući oblik učenja dramska aktivnost pomaže djetetu izraziti i razviti osjećaje, sklonosti, sposobnosti i stavove; razviti govorne i izražajne sposobnosti i vještine; razviti maštu i sposobnost zamišljanja i stvaranja; razviti motoričke sposobnosti i 'govor tijela'; steći i razviti društvenu svijest i njezine sastavnice: (samo)kritičnost, odgovornost i toleranciju; razviti humana moralna uvjerenja; steći sigurnost i samopouzdanje; razumjeti međuljudske odnose i ponašanje; naučiti surađivati, cijeniti sebe i druge te kako steći priznanje drugih” (Lekić i sur. 2007, str. 14).

3.1 DRAMSKI ODGOJ U HRVATSKOJ

Tijekom 1960-ih i 1970-ih Zvezdana Ladika, istaknuta ličnost hrvatske dramske pedagogije, prepoznala je važnost uključivanja odgojne drame u život mladih pojedinaca. Kroz niz pristupa, uključujući nastavne i izvannastavne inicijative, Ladika (1970) je naglasio vrijednost uključivanja mladih u dramske aktivnosti. Začeci dramske pedagogije mogu se pratiti u šezdesetim i sedamdesetim godinama prošlog stoljeća u Hrvatskoj, točnije u Zagrebačkom kazalištu mladih. No, dosadašnji naponi u promicanju dramske pedagogije prvenstveno se pripisuju Hrvatskom centru za dramski odgoj (HCDO). Osnovan 1996. godine, HCDO je odigrao ključnu ulogu u organizaciji brojnih radionica i seminara usmjerenih na unapređenje ovog područja. Pojedincima iz različitih sredina, uključujući odgojitelje, dramske pedagoge i socijalne radnike, pohađanje radionica i seminara koje nudi HCDO omogućuje pojedincima stjecanje diplome dramskog pedagoga. Osim toga, doprinose javnom obrazovanju izdavanjem časopisa *Dramski odgoj* i suradnjom s knjižnicom. Krajnji cilj je omogućiti posuđivanje članaka hrvatskih i stranih stručnjaka. Pomaganje široj javnosti u razumijevanju značaja obrazovnog rasta omogućenog dramskim medijem (Dragović i sur., 2013). Iako obrazovna drama tek treba biti inkorporirana u cjelinu hrvatskog obrazovnog sustava, ona je prihvaćena u različitim lokalnim zajednicama kao izvannastavna aktivnost za djecu i mlade. Dodatno, prisutan je i na hrvatskim fakultetima, gdje se obrazuju učitelji i odgojitelji za ovaj oblik nastave. Kolegij je ponuđen studentima Studijskog centra socijalnog rada u Zagrebu, kao i studentima Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, navode Dragović i sur. (2013).

3.2 DRAMSKI PRISTUP

Komplementiranje dramskih postupaka u odgojno- obrazovni proces je kompleksan i osjetljiv poduhvat u kojem je jedna od najbitnijih stavki mašta. Dramski postupci u nastavi će pomoći učenicima da oslobodite svoju spontanost, počnu razvijati kreativno razmišljanje kod doživljavanja dramske (Ladika, 1970).

Autorica Kermek-Sredanović (1991, str. 25) je podijelila dramske vježbe koje se provode prije same dramatizacije, a one su:

- „1. vježba razvijanja percepcije (auditivne, taktilne, vizualne, olfaktivne);
2. vježba pokretanja i razvijanja asocijacija;
3. vježba koncentracije i pažnje,
4. govornim vježbama (rad na rečenici, leksičke, stilsko-kompozicijske);
5. vježba savladavanja prostora;
6. vježba pokreta, geste, mimike i geste itd.”.

U većini slučajeva, nekoliko takvih vježbi izvodi se istovremeno tijekom natjecanja i igre (Kermek-Sredanović, 1991). Kroz igru se djeca osjećaju slobodno igrati i koristiti druge dramske metode jer se temelje na djetetovim osobnim iskustvima i poznavanju. Igra je nešto s čime se djeca rađaju, fiziološka i biološka potreba. Kroz igru djeca stječu prvo i prvo razumijevanje svijeta oko sebe i sebe od rođenja, odnosno od malih nogu. zbog čega se osjećaju ugodno sudjelujući u igrama, odnosno dramskim aktivnostima (Lekić i sur., 2007). Dramski postupci u odgojno obrazovnom procesu se najčešće ostvaruju u razrednom okruženju, zajedničkim trudom se zadovoljavaju potrebe razreda, što je vrlo važno, ali i potrebe svakog učenika individualno. Kod dramske igre, važno je da su sudionici, odnosno učenici, upoznati sa pravilima te da ih slijede. Ukoliko se ne pridržavaju zadanih pravila, ona više nemaju smisao. Nadalje, jedna od vrlo važnih komponenata je kako sastaviti grupe u kojima će se neki zadatak izvoditi. Često se događa da učenici budu smješteni u grupu s učenicima koje dobro poznaju. Međutim, uvijek će isti voditi grupu, a neki će proći nezapaženo. Zbog toga je važno da raspored grupa nije uvijek isti (Lekić i sur., 2007). Ako aktivnost na nastavnom satu nalikuje igri, ne možemo je uvijek nazvati dramskom metodom. Ako postoji neki oblik performansa, ili samo aktivnost koja priprema za performans, onda možemo reći da je to kazališna metoda. Scenska i

kazališna umjetnost te kazališni odgoj zajedno čine skup verbalnih i neverbalnih sredstava komunikacije ili razumijevanja. Također uključuju elemente plesne, likovne i glazbene umjetnosti. Stoga možemo reći da su kazališne metode skup različitih umjetničkih metoda (Fileš i sur., 2008).

3.3 DRAMSKE METODE

Djeca uče oponašajući druge. Svoj kolektivni identitet i svoju osobnu povijest grade na temelju obiteljskih priča i albuma. Djeca formiraju svoj identitet kroz aktivnosti koje su slične dramskim igrama. Drama je moćno oružje koje trenutno aktivira dječju pažnju. Kazalište i drugi oblici vizualne umjetnosti na različite načine predstavljaju prvu dječju poveznicu s govorom. Ritam, boje, rima, pokret i zvuk vrlo su važan način na koji djeca uče (Bojović, 2013). Suvremena škola spoznala je da nastavu valja organizirati kao iskustveno učenje zato jer se podatci iz različitih dijelova u mozgu ujedinjuju u cjelinu. Iskustvo dobiveno sa više izvora učvršćuje znanje. Znanje se briše tijekom vremena to brže što je slabije bilo povezano u šire cjeline s prijašnjim iskustvima. Lekić i suradnici (2007) navode da se u procesu učenja od sadržaja nauči samo 10 % od onog što pročitamo, 20 % onog što slušamo, a 90% od onoga što izgovorimo i učinimo.

Dramske aktivnosti sastoje se od prožimanja dramskih tehnika, igara i vježbi, zbog čega nestaju granice i razlike među pojmovima. Zbog toga se često svrstavaju pod opći naziv "dramske metode" (Mijatović, 2011). Kazališnim metodama nazivamo one aktivnosti koje imaju unutarnju strukturu i trebaju poštovati pravila postavljena tijekom provedbe aktivnosti (Gruić i sur., 2018). Aktivnosti se ne razvijaju odmah, već kroz duži vremenski period. Dramske igre odnose se na aktivnosti u kojima sudionici slijede zadana pravila kako bi postigli unaprijed zadane ciljeve igre (Lekić i sur., 2007; Mijatović, 2011). Mijatović (2011) aktivnosti dramskih vještina naziva složenijim aktivnostima koje se sastoje od nekoliko jednostavnih aktivnosti. Unutar dramskog pristupa, predstava je odabrana jer je relevantna i za djecu i za odrasle u svim životnim razdobljima. Gordana Fileš i sur. (2008) navode da se „dijete osjeća najprirodnije i najprihvatljivije za dramske izvedbe ili metode temeljene na osobnom iskustvu jer su njegova najranija iskustva ispunjena igrom i jer su djetetu bliska osobna iskustva na kojima se temelje sve dramske metode“ (str. 20). Nadalje, Mijatović (2011) je definirao dramske vježbe kao one aktivnosti u kojima nema natjecanja, već učenici nastupaju prema svojim sposobnostima. Fileš i sur. (2008) smatraju da je dramska vježba aktivnost koja, ako je

ponovimo nekoliko puta, može poslužiti za poboljšanje sposobnosti učenika ili uvježbavanje određenih vještina.

3.4 ULOGA VODITELJA

Da bi dramska igra ili vježba bila što učinkovitija, nužno je da se djecu oslobodi od straha da će napraviti grešku. Zadatak voditelja je prostor za sudionice drame koji je podržavajući i siguran. On osmišljava strukturu i postavlja teme koje će se istraživati i produbljivati. Voditelj je odgovoran za vodstvo i usmjeravanje sudionika tijekom procesa (Gruić, 2002). Voditelj mora uvjeriti djecu da svatko ima pravo napraviti grešku, jer tako učimo. Nadalje, vrlo je važno osvijestiti da su u dramskoj igri svi sudionici jednaki i ravnopravni, da je svaki sudionik bitan, i da bez njega dramska igra ne bi bila jednaka. Kada djeca osvijeste i prihvate ova dva najbitnija pravila, neće biti razloga da ne sudjeluju u dramskoj igri, pa čak i ako im se neka igra čini jako teškom. Prije početka svake dramske igre ili vježbe, vrlo je važno jasno reći koja su pravila igre. Osim toga, treba navesti i koja je svrha i cilj određene dramske igre ili vježbe kako se u igra ne bi prekidala ponavljanjem pravila (Lugomer, 2000). Tada bi učenici trebali učiti s lakoćom, opušteno i neprimjetno, a ishodi i odgojno-obrazovni ciljevi nastavnog predmeta bit će kvalitetno ispunjeni (Fileš i sur., 2008). Ako djeca osjete da je voditelj sebi dozvolio da bude sudac ili osoba za koju pravila ne vrijede, osjetit će sram ili nelagodu i oni se neće moći istinski osloboditi za sudjelovanje. Voditelj dramske igre smije sudjelovati kao igrač ili biti neutralni promatrač, ali to znači da je ne smije nepotrebno prekidati igru, isticati greške tokom ili komentirati ono što je učinjeno tokom dramske igre. Nakon svake igre slijedi refleksija, odnosno analiza učinjenog. U tom razgovoru, voditelj mora prepustiti analizu grupi i sudjelovati samo onoliko koliko je potrebno da analiza ne ode u krivom smjeru. Voditelj mora paziti da ne naruši povjerenje koje je stvoreno između njega i sudionika dramske igre, odnosno djece (Lugomer, 2000).

3.5 PRIMJER DRAMSKIH IGARA I VJEŽBI ZA UČENIKE S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

Čarobni upravljač

Voditelj grupe objasni djeci pravila igre. Onaj tko drži u ruci čarobni upravljač, upravlja skupinom tj. djecom dok glume. Pritiskom na čarobni gumb na čarobnom upravljača on zadaje zadatke skupini, npr. da hodaju usporeno, ubrzano, unatrag, može zaustaviti aktivnost, utišati ton ili pojačati. Igra se ponavlja tako dugo, dok je djeca smatraju zanimljivom (Bojović, 2013).

Ja vidim

U ovoj igri, djeca se samostalno kreću po prostoriji. Voditelj sudjeluje u igri kao ravnopravni član i započinje igru. Voditelj kaže: „Ja vidim!“ Djeci upitaju voditelja: „Što vidiš?“ Voditelj odgovara: „Vidim djecu kako staju u red!“ Djeca glume to što je voditeljica rekla i staju u red. Dalje može nastaviti voditeljica ili netko od djece i opet krenuti: „Ja vidim!“ Djeca opet zastanu i upitaju: „Što vidiš?“ Odgovori na pitanja mogu biti različiti. „Vidim pticu trkačicu!, „Vidim psa kako laje.“, „Vidim dijete koje jaše konja“. Pokrete koje izvodimo moraju biti prilagođeni uzrastu djeteta. Kreće se od laganijih pokreta, pa prema energičnijima, pa se opet završava laganim pokretima. Igra završava kad se izredaju sva djeca ili kad prestane biti zanimljiva (Bojović, 2013).

Kipovi

U ovoj dramskoj vježbi, djeca moraju biti u paru. Voditelj objasni pravila, da je jedno dijete kipar, a drugi je glina koju će kipar oblikovati. Voditelj zadaje emociju ili pozu u koju kipar mora oblikovati glinu. Ova vježba se može provoditi na više načina, prema sposobnostima djeteta, da jedno ili više djece budu kipari a oblikuju jednu glinu, ili jedan kipar oblikuje više djece, odnosno gline (Fileš i sur., 2008).

Vođena improvizacija

Djeca u ovoj dramskoj igri sudjeluju u zamišljenoj situaciji koju stvara voditelj grupe. Voditelj također može sudjelovati u toj igri pa ih motivirati govoreći kako se on osjeća i što proživljava, npr. „Ajme kako je ovdje hladno!“ Ako voditelj ne sudjeluje u igri, može djeci govoriti kako se moraju ponašati s obzirom na mjestu na kojem se nalaze, npr.: „Tamo gdje se nalazite jako je hladno.“ Djeca u ovoj igri ne glume nekog drugog, već se oni nalaze u nekoj zamišljenoj situaciji. Ovu vođenu improvizaciju izvodi svaki pojedinac sam za sebe, ali i cijela skupina istovremeno. (Fileš i sur., 2008). Sudionici ove dramske igre, odnosno djeca pokretima pokušavaju dočarati što se događa u zamišljenom svijetu (Lekić i sur., 2007).

Pletemo mrežu

U ovoj dramskoj vježbi, učenici stanu i krug. Voditelj započinje igru tako da primi početak vune. Odmotava vunu i daje klupko vune sljedećem sudionicu, odnosno djetetu. Dijete primi odmotani dio vune, a klupo šalje dalje. To se nastavlja tako dugo dok se klupko vune cijelo ne odmoti. Nakon toga se ponovo zamotava u suprotnom smjeru kako bi klupko vune došlo do igrača koji i započeto igru, odnosno u ovom slučaju do voditelja (Lekić i sur., 2007).

4 ISTRAŽIVANJE

4.1 PROBLEM ISTRAŽIVANJA

„Dramski odgoj je oblik učenja i poučavanja kroz dramsko iskustvo“ (Lekić i sur., 2007, str. 13). Mnogi autori navode da korištenje dramskog pristupa ima puno prednosti u različitim aspektima razvoja djetetova života. Zbog toga dramski odgoj na poseban način doprinosi razvoju sposobnosti učenika, ali i razvoju uspješnih i dinamičnih procesa poučavanja i učenja (Lekić i sur., 2007.).

4.2 CILJ ISTRAŽIVANJA

Dobivanje uvida na koji način dramski pristup pridonosi uključenosti djece s intelektualnim teškoćama u praćenje i svladavanje nastavnog sadržaja na satu Prirode i društva u okviru posebnog programa školovanja.

4.3 ISTRAŽIVAČKO PITANJE

Na koji način dramske pristup pridonosi uključenosti djece s intelektualnim teškoćama u praćenje i svladavanje nastavnog sadržaja na satu Prirode i društva u okviru posebnog programa školovanja?

4.4 METODE ISTRAŽIVANJA

4.4.1 Sudionici

Za istraživanje je korišteno namjerno uzorkovanje bez vjerojatnosti za odabir sudionika istraživanja. Svrhovito uzorkovanje je metoda uzorkovanja u kojoj istraživač namjerno odabire pojedince zbog njihovih specifičnih karakteristika ili kvaliteta.

Proces odabira namjerno cilja na određene pojedince na temelju unaprijed određenih kriterija.

Namjerni odabir sudionika istraživanja ima za cilj ili prikupiti najinformiranija mišljenja o temi rasprave, osigurati širok raspon perspektiva ili održati dosljednu homogenost temeljenu na specifičnoj karakteristici (Miles, Haberman, 1994.). Odabir sudionika u istraživačkim studijama vođen je ovim čimbenicima.

Kako bi se osiguralo uključivanje visoko obrazovanih ispitanika s velikim iskustvom u predmetu istraživanja, ključno je pažljivo identificirati i odabrati pojedince, kao što predlažu Miles i Haberman (1994).

U provedbi ovog istraživanja sudjelovali su ispitanici 3. i 4. razreda Centra za odgoj i obrazovanje Čakovec koji se školuju po posebnom nastavnom planu i programu s individualiziranim pristupom. Istraživanje je provedeno na uzorku od 11 ispitanika, od čega je 8 muškog spola i 3 ženskog spola. Kronološka dob ispitanika je od 10 do 12 godina. Kod svih ispitanika su prisutne lake intelektualne teškoće u razvoju navedene u skupini 5. – podskupini 5.1.; laka intelektualna teškoća zbog koje treba, radi postizanja odgovarajućega socijalnog funkcioniranja, osigurati primjerene uvjete za osposobljavanje. Kvocijent inteligencije približno je u rasponu od 50 do 69 (Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju, NN 24/2015). Kod dvoje učenika uz lake intelektualne teškoće, pridružena su i štećenja jezično-govorne glasovne komunikacije i specifične teškoće u učenju, te kod jedne učenice pridruženi su i poremećaji u ponašanju i oštećenja mentalnog zdravlja. Radionice, koje će nadalje biti spomenute, provele su se na nastavnom satu Prirode i društva.

4.4.2 Metode prikupljanja podataka

U ovom kvalitativnom istraživanju koristila se opservacija kao metoda prikupljanja podataka. Opservacija se odnosi na prikupljanje podataka neposrednim promatranjem predmeta, ljudi ili pojava (Milas, 2005). Opservacija može biti provedena uz sudjelovanje istraživača koji je provodio dramske radionice u određenim etapama sata. Tijekom provedbe radionice kada

učenici izvode dramske aktivnosti, istraživač provodi opservaciju vezano za uključenost djeteta u nastavni proces posredstvom dramskih metoda. Opservacijom se promatralo uključenost učenika u dramsku radionicu, timski rad, komunikacija, kreativnost, socijalni odnosi.

4.4.3 Način prikupljanja podataka

Podaci su prikupljeni opservacijom/ procjenom doživljaja sudionika. Istraživanje se provodilo na različitim etapama nastavnog sata Prirode i društva, te različitim tipovima nastavnog sata (obrada, vježbanje, ponavljanje gradiva). Vremensko okvir provođenja radionica je 8 tjedana.

4.4.4 Način provedbe istraživanja

U ovom će poglavlju, kroz nekoliko nastavnih jedinica, biti prikazana primjena dramske metode na nastavnim satima Prirode i društva.

5 PROVEDBA RADIONICA

---

1. RADIONICA - NASTAVNA JEDINICA „PUTUJEMO AUTOBUSOM“

Odgojno- obrazovni ishod ovog nastavnog sata, u kojem je primijenjena dramska igra, je da učenik uspoređuje organiziranost različitih zajednica i prostora dajući primjere iz neposrednoga okružja. Opisuje važnost organizacije prometa u svome okružju (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN 7/2019). Kao dramska tehnika u okviru nastavne jedinice „Putujemo autobusom“ koristila se dramska igra „Ljudski memory“.

U uvodnom djelu nastavnog sata učenici su tražili po učionici sakrivene puzzle, koje dok se poslože, čine sliku autobusa. Nakon što su odgonetnuli pojam, krenuli smo na obradu nastave jedinice „Putujemo autobusom“ kroz nastavni listić. Nakon upoznavanja sa novim pojmovima i zapisivanje istih, na kraju nastavnog sata, kao završni dio učenici su igrali dramsku igru „Ljudski memory“.

Na samom početku igre, voditelj skupine je objasnio pravila igre. Odabrano je dvoje učenika koji će pogađati parove, dok će ostali učenici glumiti kartice koje se otvaraju. S obzirom da su to učenici s intelektualnim teškoćama, voditeljica grupe je odlučila da svaki učenik koji je „kartica“, drži sliku svoje kartice i leđima se okrene učenicima koji pogađaju. Tema memory-a je bila „Autobusni kolodvor“. Učenici su držali kartice sa slikama i nazivima pojmova kojima se ponavlja obrađena nastavna teme „Putujemo autobusom“, pa su kartice nosile nazive autobus, autobusni kolodvor, peron, vozač, kondukter, vozni red, blagajna. Po dvoje učenika je držalo istu karticu. Učenik koji „otvara kartice“ proziva po dvoje učenik tražeći jednake kartice. I tako se izmjenjuju. Pobjednik je onaj učenik koji pronađe više parova.

Slika 2 Dramska igra "Ljudski memory"

Slika 1 Dramska igra "Ljudski memory"

Uočene promjene: učenici su bili oduševljeni igrom. Nakon svakog pronađenog para čula se vika, povici „Bravo“, bili su jako sretni i jako im je bilo zanimljivo. Nakon završene igre čulo se samo „Još, još!“ Igru smo igrali tako dugo dok svi učenici nisu imali uloge da traže parove. Učenici postaju više usmjereni na zadatak i pažljivo slušaju upute kako bi uspješno pronašli parove, pokazali su velik interes za igru. Uspjeh kod prepoznavanja parova utječe na motivaciju kod učenika i podiže razinu samopouzdanja. Kroz igru, učenici bolje mogu razumjeti reakcije i osjećaje svojih vršnjaka kad se nađu u poziciji onoga koji traži parove. Zahtijeva koordinaciju među učenicima da bi bili uspješni u otkrivanju parova. Učenici su morali jasno izražavati svoje misli i upute kako bi uspješno prozvali ispravne parove. Ova igra može se iskoristiti i na glavnom djelu sata, da učenici ponove pojmove koje su obradilo nastavni sat prije.

2. RADIONICA - NASTAVNA JEDINICA „PUTUJEMO AUTOBUSOM“- NASTAVAK

Kao nastavak prethodnog nastavnog sata, u ovoj radionici, u kojoj je primijenjena dramska igra, odgojno- obrazovni ishod ovog je da učenik uspoređuje organiziranost različitih zajednica i prostora dajući primjere iz neposrednoga okružja. Opisuje važnost organizacije prometa u svome okružju (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN 7/2019). U okviru iste nastavne jedinice, koristila se igra uloga „Autobusni kolodvor“.

U uvodnom djelu sata, učenici su igrali Wordwall igru da ponove glavne karakteristike nastavne jedinice „Putujemo autobusom“ koje su usvojili nastavni sat ranije. Nakon toga, u glavnom djelu sata, igrali su uloge. Voditelj prije početka igre podijeli razred na nekoliko stanica- blagajna, vozni red, čekaonica, peron, autobus. Učenicima su dodijeljene uloge: blagajnik, putnik, konduker, vozač. Zadatak učenika je da sjednu na mjesto prema ulozi koju su dobili. Putnici kreću kupovati kartu na blagajnu, no najprije moraju pogledati vozni red da znaju u kojem smjeru žele ići. Nakon plaćanja karti, sjednu u čekaonicu i čekaju svoj autobus. Kako se bliži vrijeme polaska, odlaze na odgovarajući peron gdje stiže njihov autobus. Pozdrave vozača, sjednu na sjedalo i dolazi im konduker provjeriti karte. Ova igra je jako poučna, jer učenici moraju znati komunicirati s određenim osobama, moraju znati služiti se novcima da mogu kupiti karte. Moraju znati što gledati i gdje čekati kad putuju. Te najvažnije, moraju znati pravila ponašanja u javnim ustanovama i javnom prijevozu. Igra se igra toliko dugo, dok učenici ne odigraju svaku ulogu koje ima. U završnom djelu sata, učenici su izvlačili sličice, te su ih morali pozicionirati na točno određena pripadajuća mjesta u razredu.

Slika 4 Blagajna Autobusnog kolodvora

Slika 3 Autobusi na peronima

Uočene promjene: vrlo rado su prihvatili uloge koje su dobili od voditeljice, bilo im je jako zanimljivo jer su morali znati rukovati s novcem, pročitati kao žele ići i gdje moraju čekati autobus. U nekim ulogama im je bilo smiješno, npr. uloga vozača ili konduktera. Voditeljica grupe je namjerno radila neke stvari koje nisu dopuštene kod vožnje (npr. igrala je ulogu vozača i razgovarala na mobitel, igrala ulogu putnika i galamila u autobusu), s ciljem da učenici uoče neprihvatljivo ponaša i isprave ga. Realistične uloge povećavaju interes učenika za uključenost u samu igru. Igra omogućava učenicima da se stave u različite uloge, što im pomaže da bolje razumiju i cijene tuđe perspektive i uloge. Svaki učenik ima specifičnu ulogu koja je ključna za uspjeh cijele igre, što povećava njihov osjećaj odgovornosti prema timu. Učenici vježbaju verbalnu komunikaciju kroz interakcije s drugim učenicima koji igraju različite uloge, kao što su kupovina karata i razgovor s vozačem. Učenici se uče samostalno izvršavati zadatke, kao što su kupovina karata i snalaženje u voznom redu.

3. RADIONICA - NASTAVNA JEDINICA „ČLANOVI OBITELJI“

Odgojno- obrazovni ishod ovog nastavnog sata, u kojem je primijenjena dramska igra, je da da učenik uspoređuje organiziranost različitih zajednica i prostora dajući primjere iz neposrednoga okružja. Navodi članove uže i šire obitelji te prikazuje organiziranost obiteljske zajednice (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN 7/2019). Kao dramska tehnika, u okviru nastavne jedinice „Članovi obitelji“ koristila se dramska igra „Zamijeni mjesta“.

U uvodnom djelu sata, opisivali smo jednu osobu iz obitelji. S obzirom da su učenici odabirali različite osobe iz obitelji, došli smo do zaključka da se je današnja nastavna jedinica „Članovi obitelji“. U glavnom djelu sata, učenici su dobili nastavne listiće, koje su riješili uz verbalno usmjeravanje. U završnom djelu sata, igrala se dramska igra „Zamijeni mjesta“ Prije početka dramske igre, učenici sjednu u krug na stolice. Zadatak voditelja je da izgovara upute, a učenici moraju slušati tko i što mora napraviti. Npr. voditelj kaže: „Neka zamijene mjesta svi koji imaju jednu sestru.“ Učenici moraju dobro slušati i oni učenici koji imaju jednu sestru zamijene mjesta. Neke od uputa mogu biti: „Neka dva put pljesnu oni učenici koji imaju brata.“, „Neka ustanu oni učenici koji imaju baku i djeda.“, „Neka trče oko stolice oni učenici čiji tata ima smeđu kosu.“

Slika 5 Dramska igra "Zamijeni mjesta"

Uočene promjene: nakon izrečene prve dvije upute učenici nisu baš reagirali, potrebno je bilo malo vremena da shvate igru. Ponekad su se dignuli i oni koji nisu imali potvrđan odgovor na

upute. Igra je dinamična i zahtijeva stalnu pažnju i aktivnost, što povećava motivaciju učenika da sudjeluju.. Nakon pitanja voditeljice „Imaš ti brata?“, učenik je odgovorio „Ne, ustao sam jer sam želio pljesnuti.“ Nakon nekoliko „krugova“, shvatili su zadatak i vrlo rado igrali. Učenici se međusobno upoznaju i komuniciraju kroz razmjenu mjesta i zajedničke aktivnosti, što jača njihove međusobne odnose. Iako je igra individualna, učenici moraju surađivati i koordinirati svoje aktivnosti kako bi izvršili zadatke, što poboljšava timski rad. Učenici vježbaju aktivno slušanje kako bi razumjeli i pravilno reagirali na upute voditelja. Igra pruža jednaku priliku za sudjelovanje svim učenicima, bez obzira na njihove sposobnosti.

4. RADIONICA - NASTAVNA JEDINICA „DOMAĆE ŽIVOTINJE“

Odgojno- obrazovni ishod ovog nastavnog sata, u kojem je primijenjena igra uloga, je da da učenik uspoređuje organiziranost u prirodi opažajući neposredni okoliš. Razvrstava bića, stvari ili pojave u skupine primjenom određenoga kriterija, objašnjavajući sličnosti i razlike među njima (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN 7/2019). Kao dramska tehnika, u okviru nastavne jedinice „Domaće životinje“, koristila se igra uloga „Čarobna vreća“.

U uvodnom djelu sata učenici su morali razvrstati sličice ljudi i životinja. Nakon razgovora, došli smo do zaključka da su i ljudi i životinje živa bića, te da se ljudi brinu o određenim životinjama. U glavnom djelu sata, koristila se igra uloga „Čarobna vreća“. Voditeljica grupe u „Čarobnu vreću“ različite figure domaćih životinja. Voditeljica odabire jednog učenika koji uzima jednu životinju iz vreće te mora ostalim učenicima objasniti što je uzeo. Ne smije govoriti, već mora pokazati koju domaću životinju je izvukao. Može se koristiti mimikom, pokretom, odnosno pantomimom da dočara ostalim učenicima o kojoj se domaćoj životinji radi. Kada učenici pogode o čemu se radi, svi se zajedno moraju glasati kao ta životinja. Postoje mnoge varijacije na ovu dramsku igru. U „Čarobnu vreću“ možemo staviti i divlje životinje, ili i domaće i divlje, pa učenici moraju razvrstati koje su domaće a koje divlje. Mogu pokazati gestom, pokretom, pantomimom ili opisati dobivenu životinju. U završnom djelu nastavnog sata, učenici crtaju svoju najdražu domaću životinju.

Uočene promjene: u početku su bili jako suzdržani u pokazivanju gestom, mimikom ili pantomimom, nerijetko su odustali jer nisu mogli objasniti o kojoj se životinji radi bez da izuste

glas. Voditeljica nije požurivala ili prekidala, no kako se sve više životinja otkrilo tako je učenicima bilo sve lakše i lakše, nije ih više bilo sram skakati po razredu ili ključati po podu. Jako su se uživjeli u uloge i bilo im je zabavno. Igra se igra tako dugo dok se sve životinje ne izvuku iz vreće. Učenici se zabavljaju dok uče, što povećava njihovu motivaciju za sudjelovanje u daljnjim aktivnostima. Promatranje i razumijevanje tuđih pokušaja imitacije životinja može povećati empatiju među učenicima. Svi učenici dijele zajednički cilj (prepoznavanje životinje), što jača osjećaj zajedništva i timskog rada. Učenici koriste kreativne metode komunikacije (mimika, pokreti) kako bi dočarali životinje. Svaki učenik je dobio priliku sudjelovati i biti u centru pažnje, što je povećalo njihovu uključenost.

5. RADIONICA - NASTAVNA JEDINICA „PROLJEĆE“

Odgojno-obrazovni ishod ovog nastavnog sata, u kojem je primijenjena dramska igra je da učenik zaključuje o promjenama u prirodi koje se događaju tijekom godišnjih doba. Prepoznaje promjene u prirodi unutar godišnjega doba: uspoređuje duljinu dana i noći, početak i kraj određenoga godišnjega doba, promjene u životu biljaka i životinja i rad ljudi (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN 7/2019). Kao dramska tehnika, u okviru nastavne jedinice „Proljeće“, koristila se dramska igra „Voćna salata“. Ovu igru moguće je provesti i u uvodnom i završnom djelu sata.

Kao uvod kod ove nastavne jedinice, učiteljica je donijela različito cvijeće. Zajedničkim razgovorom, došli su do zaključka da se radi o vjesnicima proljeća. U glavnom djelu sata, kroz nastavni listić su ponovili o karakteristikama proljeća. A na završnom djelu sata odigrali su dramsku igru „Voćna salata“. Učenici sjede u krugu, tako da svi imaju svoju stolicu osim jednom učenika. Voditeljica je svakom učeniku dodijelila nazive, poput jaglac, visibaba, zvončić, šafran, tako da po dvoje učenika ima isti naziv. Učenik koji stoji u sredini kaže: „Neka visibabe zamijene mjesta!“ U tom trenutku visibabe moraju zamijeniti svoja mjesta, a učenik koji stoji u sredini mora uzeti njihovo mjesto. Učenik u sredini možda zadati parovima da zamijene mjesta, a može i reći „Voćna salata“. Tada svi učenici moraju promijeniti svoja mjesta, a učenik koji stoji mora uzeti nečije mjesto. Učenik koji ostaje bez stolice nastavlja igru. Nazivi koje voditelj dodjeljuje učenicima mogu biti različiti: mogu biti proljetnice, vrijeme u proljeće, doba dana, pozdrav tokom dana.

Uočene promjene: Prije početka igre, bilo je potrebno nekoliko puta ponoviti tko je koja proljetnica da učenici zapamte nazive koje su dobili. U početku je bilo zbunjujuće, ali kad su zapamtili svoje nazive, išlo je puno brže, glasnije i veselije. Najglasniji su bili kad da čulo „Voćna salata“ jer su svi počeli trčati i vikati da što prije zauzmu svoje mjesto. Igra se ponavlja toliko puta dok učenicima ne dosadi. Element natjecanja, gdje učenici moraju brzo reagirati kako bi zauzeli mjesto, povećava njihovu motivaciju za sudjelovanje. Igra zahtijeva suradnju i koordinaciju između učenika kako bi uspješno zamijenili mjesta. Učenici su morali pažljivo slušati upute kako bi brzo i ispravno reagirali. Svi učenici su bili aktivno uključeni u igru, što povećava njihov osjećaj uključenosti.

6. RADIONICA - NASTAVNA JEDINICA „DOBA DANA“

Odgojno- obrazovni ishod ovog nastavnog sata, u kojem je primijenjena glazbeno- scenska igra, je da učenik prepoznaje važnost organiziranosti vremena i prikazuje vremenski slijed događaja. Određuje i imenuje doba dana (Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, NN 7/2019). Kao dramska tehnika, u okviru nastavne teme „Doba dana“, koristila se glazbeno- scenska igra „Dobar dan“ kao uvodni dio nastavnog sata.

Učenici zauzmu poziciju u prostoru po želji. Učiteljica pušta pjesmu „Dobar dan!“ (Dječji zbor Pahuljice). Učenici slušaju riječi pjesme te pokazuju pokrete koje odgovaraju tekstu pjesmice. Zatim dva puta slušaju pjesmu tako da učenici sami pokazuju pokrete po želji. Zatim ih učiteljica podijeli u parove, daje im 5 minuta vremena i učenici zajedno osmisle pokrete koje žele uz pjesmu. Svi parovi pokazuju svoju osmišljenu koreografiju. Učiteljica može podijeliti učenike u parove, trojke ili ukoliko se radi o malom broju djece, mogu svi zajedno osmisliti pokrete uz pjesmu. U glavnom djelu sata. Učenici su oslikavali plakat sa pozdravima tokom dana. U završnom djelu sata, tražili su parove gdje su spajali doba dana i pozdrav tokom dana. Ova glazbeno scenska igra može biti i dio nastave Prirode i društva kao završni dio nastavne jedinice „Doba dana“ u kojem oni uče pozdrave tokom dana. Ime pjesme se može promijeniti i u „Dobro jutro“ i „Dobra večer“.

Dobar dan (Dječji zbor Pahuljice; Glazba, tekst i aranžman: Zdravko Valentin; Album: Najljepše dječje pjesme)

Volim kad me sunce budi,
volim kad su nasmijani ljudi,
volim kad se smijem i pozdravljam sve,
volim kad mi sretno dan započinje.
Volim mamin doručak kad zamiriše,
volim kad mi tata pjesmu napiše,
volim kad se smijem i pozdravljam sve,
volim kad mi sretno dan započinje!

Do, do do, dobar dan!
Svima mašem i sve pozdravljam,
budi sretan, budi nasmijan,
želim ti dobar dan!
Volim mahnut' poštaru kada poštu nosi,
volim mahnut' susjedu kada travu kosi,
volim kad se smijem i pozdravljam sve,
volim kad mi sretno dan započinje!
Do, do, do, dobar dan!

Slika 6 Glazbeno scenska igra "Dobar dan"- nastup za Dan Centra 17.05.2024.

Uočene promjene: Nakon prvo slušanja učenicima se jako svidjela pjesma, odmah su počeli slobodno plesati. S obzirom da se radi od šestero učenika, podijelila sam ih u dvije trojke da sami osmisle pokrete za pjesmu. Jako im je to bilo zabavno, jako su bili kreativni u osmišljavanju pokreta. Nakon 15 minuta svaka grupa je pokazala što su osmislili, te je svaka

grupa bila nagrađena pljeskom, a oni su bili izrazito ponosni. Zatim smo kao grupa osmislili pokrete za pjesmu, uvježbali i nastupali kao uvodna točka na priredbi za „Dan Centra“. Učenici su se osjećali ponosno kada su uspješno osmislili i izveli koreografiju, što dodatno motivira za daljnje sudjelovanje. Kroz suradnju, učenici su nauče razumjeti i poštovati ideje i osjećaje svojih prijatelja. Kroz rad u parovima, učenici su naučili kako dijeliti odgovornosti, pregovarati i zajedno raditi na postizanju zajedničkog cilja. Učenici moraju surađivati i koordinirati svoje pokrete kako bi osmislili i izveli zajedničku koreografiju. Zajedničke aktivnosti i suradnja su povećali osjećaj pripadnosti grupi i zajednici.

6 INTERPRETACIJA REZULTATA

Oreški (2004.) navodi da je dramski odgoj važan je za sve aspekte djetetova razvoja, uključujući kognitivni, socijalno-emocionalni, intelektualni i fizički razvoj. Djeca kroz igru uče, razvijaju se, otkrivaju svijet oko sebe, eksperimentiraju s različitim materijalima i ulogama (Oreški, 2004). Ovo istraživanje je pokazalo da kroz ovakve aktivnosti, učenici mogu napredovati u različitim aspektima svog razvoja, od socijalnih i komunikacijskih vještina do kognitivnih i motoričkih sposobnosti. Ove igre pružaju učenicima priliku da razviju i poboljšaju svoje vještine kao npr. motivaciju, socijalne odnose, timski rad, komunikaciju i uključenost.

Što se tiče motivacije kod učenika, istraživanje je pokazalo da se motivacija učenika se značajno poboljšala kroz jasnu strukturu igre, prilike za socijalne interakcije i dinamiku aktivnosti koja zahtijeva stalnu pažnju i angažman. Početna nesigurnost i greške nisu umanjile entuzijazam, već su kroz praksu učenici postali sigurniji i motiviraniji za sudjelovanje. Aktivno slušanje, suradnja i jednaka prilika za sudjelovanje dodatno su potaknuli motivaciju, čineći igru uspješnom metodom za razvoj vještina i povećanje interesa učenika.

Pokazalo se da, ovaj način dramskog pristupa u nastavi, uspješno povećava uključenost učenika kroz niz aspekata kao što su struktura igre, interakcija i suradnja, dinamičnost i angažiranost, te prilike za vođenje i preuzimanje inicijative. Kao što navode Lekić i suradnici (2007), uz dramski pristup moguće je zamijeniti strogo činjenično učenje iskustvenim učenjem. Zbog toga dramski odgoj na poseban način doprinosi razvoju sposobnosti učenika, ali i razvoju uspješnih i dinamičnih procesa poučavanja i učenja. Svaki učenik dobiva jednaku priliku sudjelovati, preuzeti različite uloge i osjećati se dijelom zajednice. Takva organizacija i dinamika igre

osiguravaju visok stupanj uključenosti, čineći igru učinkovitim metodom za poticanje socijalne interakcije i zajedništva među učenicima. Prema Gordani Fileš i sur. (2008), dijete je sklono dramskim izvedbama ili metodama ukorijenjenim u osobnom iskustvu zbog urođene veze između igre i ranih iskustava. Dijete smatra da su te metode najprirodnije i najpogodnije, jer su blisko povezane s osobnim iskustvima koja služe kao temelj za sve dramske tehnike.

Aktivnosti izvedene tijekom nastavnih sati, značajno su doprinijele razvoju komunikacijskih vještina učenika. Razvrstavanje sličica i zaključivanje o zajedničkim osobinama ljudi i životinja potiču verbalnu komunikaciju i kritičko mišljenje. Igra uloga „Čarobna vreća“ posebno je učinkovita u razvoju neverbalne komunikacije, izražajnih vještina i timskog rada. Sveukupno, ove aktivnosti doprinose cjelovitom razvoju komunikacijskih sposobnosti učenika. Učenici ne samo da se zabavljaju i uče, već i razvijaju ključne socijalne i komunikacijske vještine koje će im biti korisne u daljnjem obrazovanju i svakodnevnom životu.

Drama u nastavi predstavlja izuzetno korisno i učinkovito sredstvo za poticanje interaktivnog učenja, razvoj kreativnosti i poboljšanje komunikacijskih vještina učenika. Ona potiče kritičko razmišljanje jer učenici moraju analizirati likove, situacije i motive kako bi ih autentično dočarali. Osim toga, drama omogućuje učiteljima da prilagode nastavni sadržaj prema individualnim potrebama i interesima učenika, što rezultira personaliziranim iskustvom učenja. Kroz dramske aktivnosti, učenici imaju priliku aktivno sudjelovati u procesu učenja, što potiče njihovu angažiranost i emocionalno uključivanje. Osim toga, drama pruža prostor za istraživanje kompleksnih tema, razumijevanje različitih perspektiva i razvijanje empatije prema drugima. Kroz suradnju u dramskim aktivnostima, učenici također razvijaju timski rad i socijalne vještine. Sveukupno, drama u nastavi ne samo da obogaćuje iskustvo učenja, već i potiče osobni i akademski razvoj učenika na mnogim razinama. Drama u nastavi pruža učenicima siguran prostor za eksperimentiranje s različitim identitetima, ulogama i scenarijima, potičući razvoj samopouzdanja i samosvijesti. Ključna prednost drama u nastavi je njezina sposobnost da učenicima pruži dublje razumijevanje i emocionalnu povezanost s gradivom. Ova emocionalna povezanost može značajno poboljšati pamćenje i razumijevanje gradiva te potaknuti dugoročno zadržavanje informacija. U konačnici, drama u nastavi nije samo alat za poučavanje, već i sredstvo za oblikovanje dubljeg, suosjećajnijeg i reflektivnijeg učenja. Kroz sve ove prednosti, drama postaje nezaobilazan dio obrazovnog procesa koji potiče holistički razvoj učenika i priprema ih za uspješnu budućnost.

1. Bojović, D. (2013). Više od igre: Ispričaj mi priču. Dramske metode u radu s djecom. Harfa d.o.o.
2. Bojović, D. (2015.). Više od igre: Svijet u meni. Dramske metode u radu s djecom. Harfa d.o.o.
3. Cazin K., Kušić Lj. (2013). Stupanj poznavanja problematike i pristup osobama s intelektualnim teškoćama. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/104560>
4. Čosić, D. (2018): Prikaz potencijala odgojne drame u radu s djecom i mladima s problemima u ponašanju. Diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
5. Došen A., (1994). Psihijatrijski poremećaji djece i mladeži s mentalnom retardacijom. Defektologija, Vol.30. (1994),2, 169-185.
6. Dragović, S. i Balić, D. (2013). Dramski odgoj – način iskustvenog, djelatnog učenja primjer dobre prakse: Kazališni studio. Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje, 15 (1), 191-209. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/100091>
7. Fileš, G., Jelčić, D., Jurić Stanković, N., Lugomer, V., Motik, M., Pečaver, B., Rožman, K., Tuksar, M. (2008) Zamisli, doživi, izrazi! Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj : Pili-poslovi
8. Gruić, I., Vignjević, J. i Rimac Jurinović, M. (2018). Kazališna / dramska umjetnost u odgojno obrazovnom procesu – prijedlog klasifikacije i pojmovnika. U: Petravić, A. i Šenjig Golub, A. (ur.), Višejezičnost i višekulturalnost kao izazov u obrazovanju danas i sutra, str. 119-128.)
9. Gruić, I. (2002). Prolaz u zamišljeni svijet. Zagreb: Golden marketing.
10. Hercigonja–Kocijan D., Došen A., Folengović – Šmalc V., Kozarić – Kovačić D. (2000). Metalna retardacija (Biološki osnove, klasifikacija I mentalno – zdravstveni problemi). Zagreb: Naklada Slap.

11. HE (2017) Hrvatska enciklopedija Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža – on-line izdanje. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=16173>
12. Intelektualne teškoće | Hrvatski savez udruga osoba s intelektualnim teškoćama. (n.d.). Dostupno na: <https://www.savezosit.hr/inelektualne-teskoce/>
13. Kermek-Sredanović, M. (1991). Književno-scenski odgoj i obrazovanje mladih. Zagreb: Školska knjiga.
14. Ladika, Z. (1970). Dijete i scenska umjetnost. Zagreb: Školska knjiga.
15. Lekić, K. i sur. (2007). Igram se, a učim: Dramski postupci u razrednoj nastavi. Zagreb: Piliposlovi d.o.o.
16. Lugomer, V. (2001) Dramski odgoj u nastavi. Školske novine. Hrvatski centar za dramski odgoj
17. Mijatović, M. (2011). Dramski postupci u nastavi b/h/s jezika i književnosti. Dostupno na: http://www.bnp.ba/dols/doc/dramski_postupci_u_nastavi.pdf
18. Milas, Goran. (2009). Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Naklada Slap: Jastrebarsko
19. Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). Qualitative Data Analysis. Second Edition. SAGE Publications
20. Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Prirode i društva za osnovne škole u Republici Hrvatskoj. (n.d.). Narodne-Novine.nn.hr. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_147.html
21. Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju. Dostupno na: https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_24_510.html
22. Sekušak-Galešev, S., Kramarić, M., & Galešev, V. (2014). Mentalno zdravlje odraslih osoba s intelektualnim teškoćama. Socijalna Psihijatrija, 42(1), 3–20. <http://hrcak.srce.hr/127724>

23. Škrbina, D. (2013): Art terapija i kreativnost: Multidimenzionalni pristup u odgoju, obrazovanju, dijagnostici i terapiji. Zagreb: Veble Commerce

Edukacijsko rehabilitacijski fakultet

Zagreb, Borongajska cesta 83 f

SUGLASNOST

Suglasna sam da moje dijete _____ sudjeluje u diplomskom istraživanju Petre Petković, studentice na diplomskom studiju edukacijske rehabilitacije. Podatci dobiveni istraživanjem, nakon kvalitativne obrade i analize, bit će objavljeni u diplomskom radu Dramski pristup u nastavi predmeta Priroda i društvo posebnog oblika školovanja (mentor doc.dr.sc. Damir Miholić).

Upoznata sam s metodama prikupljanja podataka i svojim potpisom dajem privolu:

- da se moje dijete opaža prije, tijekom i nakon predstave te da Petra Petković bilježi ponašanje opservacijom (reakcije na predstavu, komentare i pitanja, dojmovi, uključenost, timski rad, komunikacija, socijalni odnosi, zainteresiranost, motiviranost, kreativnost, uključenost i samopouzdanje)
- da se fotografije moga djeteta objave u diplomskom radu
- da se moje dijete opaža i fotografira tijekom nastavnog procesa i upotrebe dramskog pristupa u nastavi
- da se video isječci prikažu samo na obrani diplomskog rada.

Odgovornost istraživača u istraživanju:

Istraživači se obvezuju na poštivanje svih načela Etičkog kodeksa Odbora za etiku u znanosti i visokom obrazovanju (Odbor za etiku u znanosti i visokom obrazovanju, 2006).

Istraživači se obvezuju da će posebno brinuti o anonimnosti, povjerljivosti, autonomiji sudionika, znanstvenoj čestitosti, te da će koristiti prikupljene informacije jedino u svrhu i za potrebe ovog istraživanja.

Istraživači će postavljati pitanja isključivo vezana uz temu i cilj istraživanja, slijedeći pritom prethodno pripremljen protokol, uz mogućnost postavljanja potpitanja tijekom same provedbe istraživanja, a koja se relevantna s obzirom na temu istraživanja.

Zagreb, 12. travnja 2024

POTPIS RODITELJA
